

סילוואן רוש

שמות רחובות

באחד מימי האביב חזרתי לפריס. סבתי היתה חולה מאוד, והרצון העז לראותה שימש לי מעין תרוץ. לעתים קרובות תקפו אותי געגועים עזים אל עירי: הרחובות, האנשים, הרעשים, הצבעים, הריחות. עירי המפלצתית, עירי הזדונית, שאי אפשר לחיות בה והיא כה מלאת חיות, מטורפת, עולה על גדותיה, מכוערת ונהדרת. הגעגוע... התשוקה. פריס־הרחובות־שלי, האנשים שלי, העצים המסכנים שלי. פריס־עירי. בטני. האהבה לפריס חסרת פשר ופראית כמו אהבה אנושית. צללתי ברחובותייך, התגלגלתי בהם, התעטפתי כך, כאילו היית מיטה. פריס. השתוקקתי להידבק אל קירות בתיך, אלה הבתים המכוסים בגלידי מודעות שהונחו אלו על אלו, שתפחו בגשם, קרועי טיח, עמוסי כתובת קיר. אסור להדביק מודעות, חוק העשרים ואחד ביולי 1881.

התחשק לי להביט ללא לאות מבעד לחלון באגם הגגות. האגם שלי, צבעו כחול, אפור, ורוד, מסומר בארובות, באנטנות, רועד מרעשים ומסיפורים, זוהר בגשם, בוהק בשמש. גגות פריס. רחובות פריס. חלונות ראוה. חנויות לחם־עוגות, חנויות נקניקים. השוק הסיטונאי, מוכרי הדגים. הריחות הדבקים בי, הריחות התוקפים אותי. עיר חושנית בה צועקים, בה חיים, בה אוכלים! מבטי אנשים... פריס. הזוהמה שלך, העשן שלך, המכונניות שלך. ילדיך החיוורים. אהבתי את כיעוריך, את הפגמים שלך. את מחוסרי הבית שלך, את השוערים בפתחי הבניינים. כל מה שעושה אותך לגוף חי. אני שונאת את הגלות.

ובכן, יצאתי לדרך בהתרגשות ובחרדה, כרגיל. מלווה בחשש הזה, הבלתי מוגדר, אשר לפת אותי בכל פעם, ברגע שהגעתי לפריס. ילדותי כל כולה החזיקה בי כשהרכבת החלה להאט. היה זה כל הזיכרון שלי, יותר מכן, היה זה זיכרון שעלה על שלי, זיכרון שקדם ללידתי, נצבר במשך דורות רבים. זיכרון מורש, שמעולם לא היה לי קל, החל להכביד עלי כחותם עופרת כבר בקרבת וִילְנֵב־סן־ז'ורז' (Villeneuve-Saint-George).

ברגע שהגעתי – ממש כמו אותם נופשים, שמשחילים על גופם את בגד

הים עוד ברכבת, ושמים פעמיהם ישירות מהתחנה אל החוף – צללתי מבלי לאבד שנייה לתוך גליה של עירי. באוטובוס שהוביל אותי מתחנת ליון אל תחנת הבסטיליה חזרתי בקול חרישי, לעצמי, על שמות הרחובות שעברנו, רק למען תחושת האושר הייחודי הכרוך במציאת נעימה מוכרת, שמות הרחובות שעברנו בדרכנו.

רחובות פריס... שמות הרחובות של פריס... אני נוצרת אותם בתוכי, במעמקי גלותי, כמו מהגר ישיש שכבר אינו מדבר אף פעם את שפת אמו, אבל מהמהם לנכדיו שירי ערש שהם אינם מבינים. שמות הרחובות נושאים בחובם את כל זיכרונותי, וחשבתי על כך יותר מתמיד כשאמי אמרה לי שמצבה של סבתי חמור וניסע לבקר אותה. "היא נמצאת", כך אמרה לי, "ואולי השם הזה יאמר לך משהו, בקליניקה של קור דה וֶאֶנְסֶן (Cours de Vincennes). קור דה וֶאֶנְסֶן, אכן, שם זה אומר לי דבר מה. זהו רחוב ברובע השנים-עשר. מעולם לא הייתי בו. דמיינתי אותו מוקף בעצים קודרים יתכן שקלטתי במלה קור [חצור], נימה של רגיעה, של טיול ושל קרירות. ברחוב הזה יש מרפאה הנושאת את שמו. ביום קיץ אחד אמי נולדה בה. כעשרים שנה מאוחר יותר, גם כן בקיץ, הגיע תורי. מתחילה הסיפורים מתערבבים זה בזה. ובאותה מרפאה, חמישים שנה לאחר שהביאה בה לעולם את בתה היחידה, עמדה, ככל הנראה, סבתי למות. למות? מכל ההסברים הקודחים של אמי, נאחזתי במשפט הבודד הזה: "היא סובלת מאוד. היא מתלוננת. היא צועקת." היא צעקה. הסבתא שלי צעקה. "תשתקי, שומעים אותך ברחוב!" אמרה המיילדת כשפתחה מעט את דלת החדר. היה זה זמן מועט לפני הלידה ללא כאב ואני נולדתי מתוך רצון רע ודעתנות. אמי צעקה.

מי צועק היום? האשה היולדת? התינוקת הנולדת? הזקנה העומדת למות? בראש של איזו ילדה, איזו אשה צעירה, הידהרו הצעקות שעדיין שמעתי, באותו ערב, כששכבתי לישון אצל אמי בחדר ילדותי שבביתה. כמו בכל פעם שחזרתי לעירי, הייתי טרף לפרץ של זיכרון מחריש אוזניים. הזעקות.

הן מהדהדות שוב כה חזק, בכל הרובע שלנו, מסן-פול (Saint-Paul) ועד קארדו דו טֶמְפֶּל (Caireau du Temple), ביום מסויים של חודש יולי 1942, והן נחרטו על הקירות. רחוב פואטו (Poitou), במרחק עשרים מטרים מהחנות של סבתי, אשה ששמעה את קולות מגפיהם המטפסים במדרגות השליכה את עצמה מבעד לחלון וילדיה בזרועותיה. המגפיים שלהם. מאה פעמים סיפרו את הדבר. מעולם לא קרה שעברתי ברחוב פואטו מבלי שחשבתי על כך. הזעקות. המגפיים.

הברק של פומפי צילם את הצללים המבוהלים שנמלטו מלפניו, והטביע

אותם לעד על הקירות. כך, חרדות מסוימות נותרו נראות לעין, כמעט אפשר למשש אותן על הבתים של רובע אחד, בזיכרון של ילדה קטנה שנולדה שנים מאוחר יותר. מתי נולדה בדיוק? אלו הן שתי ילדות קטנות משולבות, שדבקו זו בזו, או תאומות סיאם שחוברו בידי הזיכרון, שנולדו ביום קיץ, שנים מספר לאחר המלחמה (זו של אלף תשע מאות וארבע-עשרה? זו של אלף תשע מאות וארבעים?), בקליניקה של קור דה נאנסן, פריס, הרובע ה-12. הזיכרון שלי משולב...

רחוב טורן (Turenne). שיחקתי תפקיד של מלח. צריף השירותים שעמד במרכז החצר היה הספינה. ירדתי בכברות אל החוף, גוררת אתי שק מלחים כבר, בנמל לא מוכר, על רציף מלא בילידים. חציתי את ההמון הזה, הייתי לבד, זרה. זה עתה נכנסתי לגן הילדים. חייתי את החרדות הללו של הצעדים הראשונים מחוץ לביתה של אמי כאילו היו מסע רחוק. כבר אז ולתמיד, לחרדות לא היתה תרופה, אלא מסע. להיות מלח.

בשנת 1930 היגר סבי לארגנטינה. הוא לקח עימו את משפחתו למסע שהיה להרפתקה הגדולה בחייה של סבתי. אמי היתה בת חמש. הם התיישבו בבואנוס איירס, העסקים היו גרועים, הם נשאר שם שמונה-עשרה חודשים. סבתי מעולם לא חזרה לעצמה. בחלוף השנים המסע לארגנטינה הפך למעין רומן מיתי, עמוס באפשרויות למהפכים רבים מספור, ברגשות רומנטיים, ובדמויות אגדיות. באמצע המבוכה שאחזה בי, בזו החצר של גן-הילדים של רחוב טורן, ברובע השלישי, ביקשתי חבל הצלה לזיכרוני האחר, זה של הילדה הקטנה הקודמת, שאני לא הייתי אלא שנייה (או שלישית?) לה.

כשצילצלו לסיום ההפסקה, הצטרכתי לרוץ כמשוגעת אל החצר הפנימית, ולהגיע לשם לפני שהצלצול פסק. אם איחרתי, קיבלתי מכה על ראשי מהפעמון – שלאמיתו של דבר היה צפירת אזעקה – אשר בישר את השחרור המתקרב ובא. הייתי אז בת ארבע. איזה זיכרון נשף בי את המשחקים המעיקים האלה, אני שלא הכרתי את המלחמה.

לאחר בית הספר, כיוון שאמי עבדה, הלכתי אל מישל מיאלה. היא היתה חברתי. היא גרה בבוֹלֶאָר בּוֹמָאֶרְשֶׁה (Boulevard Beaumarchais). אמה הכינה עבורנו סופגניות. הלכנו אליה במעלה רחוב סן-גיל (Saint-Gilles), או רחוב פֶרְן-בוּרְזוֹאָה (Francs Bourgeois). בבית הספר למדנו לקרוא ספר הג'ונגל. אבל על הקירות הצלחנו לפענח, בזכות מה שלמדנו, את המלים: שחררו את ז'אק דוקלו, שחררו את אנרי מרטין, שלום בהודו-סין. יום אחד, ברחוב פֶה־דֶה־לֶה־מול (Pas-de-la-Mule), רועדות מהתרגשות, כתבנו בעזרת

חתיכת גבס, על לוח מתכת חלוד, מכוסה במודעות: US go home וגם שחררו את הרוזנברגים. לאמי היה ציור בחדרה ובו אפשר היה לראות את אייזנהאור מחייך ומגלה שיניים בצורה של שתי שורות יפות של כיסאות חשמליים. לצד הטובים והמרטירים היו היהודים והקומוניסטים, כמו הורני, כמו הרוזנברגים שהיה להם ילד קטן בגילי... הייתי בת חמש או שש. רדיפות וחרדות היו חלק מההיסטוריה שלי, מההווה וכמו גם מהזיכרון שלי. לא היה לי אחר, אלא זה של אמי, בליל השבע עשרה ביולי 1942, בזמן הפשיטה הגדולה של נאל ד'היוור (Val' d'Hiv), נחבאת במרתף שברחוב דו פואן (Foin)... רחוב דו רואה דה סיסיל (Roi-de-Sicile), נראה שהם... אמא, החרדה שלך חונקת את גרוני... ילדתי חונקת את גרוני. געגוע עצום אפף אותי, געגוע אל אותה ילדה קטנה בחצאית סקוטית ושיער מסולסל, שידעה לשחק עם פחדיה. היתה זו היא שחיפשתי ללא הרף בשעה שבחנתי את האספקלריות. אך ידעתי שהיא נעלמה לעד. הילדה הקטנה אינה עוד. אף ילדה קטנה. היום, בגילי, אני יכולה להיות אם. אבל שברתי את השלשלת. בשביל בתי, שמות אלה אינם אלא מוסיקה זרה. הבתים הגבוהים בצבע ורוד של כיכר ווז' (Place des Vosges) זוקפים חזיתות לנוכח עיני התשושות.

מרחוב בֶּרֶטַאנִי (Bretagne) עד רחוב דֶּבֵּיִלֵם (Debeyllème), מרחוב וִיִי־דו־טֶמֶפֶל (Vieille-du-Temple) עד רחוב קֶטֶר־פִּיס (Quatre-Fils), מרחוב טוּרְנֶל (Tournelles) עד לרחוב דה רוֹזִיֶה (Rosiers), אחרי, אדם לא יבוא עוד להוליך ביניהם את זיכרונו בן מאת השנים.
בגדתי.

מצרפתית רון ברקאי